

Om begivenhederne omkring Søgaard-Tinglev den 9. april 1940.

Af Carl Georg Bartholdy.

Mandag 8. april holdt jeg med mit kompagni (cyklister) en øvelse mellem Graasten og Dybbøl. Øvelsen skulle sluttes på Dybbøl, hvor der skulle holdes hvil, og hvor jeg ville fortælle mandskabet om kampen den 18. april og om overgangen til Als i 1864.

Om morgenen havde vi gennem radioen hørt om den engelske-franske mineudlægning ved Norges vestkyst (Narvik) og var klar over, at Tyskland ikke roligt ville se på denne aktion. I det øjeblik kompagniet trådte af til hvil uden for hotellet på Dybbøl Banke, hvor der var bestilt kaffe til mandskabet, kom pr. Motorordonnans ordre fra Bataillon en alarmering tillige med en meddelelse om, at en tysk flåde var undervejs gennem Storebælt og en større motoriseret kolonne (længde ca. 60 km) på march gennem Rendsborg mod Slesvig. Jeg gav mandskabet 5 minutter til at spise og drikke kaffe og beordrede derefter afmarch hurtigst muligt til lejren på Søgaard.

På ca. 1 time tilbagelagdes de 23 km. Jeg havde til mandskabet kun sagt, at det drejede sig om en prøvealarmering, men ved ankomsten til lejren instruerede jeg kompagniet om situationen og gik derpå i gang med forberedelserne til udrykning: Udlevering af skarp ammunition, forbindingspakker, personmærker, konserver m.m. Ligesom alt materiel blev gjort klar og pakket på kompagniets vogne.

I løbet af et par timer var kompagniet marchklar og befalingsmændene instruerede om deres forhold ved udrykning til vore stillinger ved Bredevad, Korskro og Bjergskov. Vi ventede allerede samme dag en overskridning af grænsen, idet der foruden den omtalte kolonne ved Rendsborg var meldt om ca. 35000 md. i og omkring Flensborg. Ordre til at rykke ud og forberede vore stillinger blot ved de nødtørftigste foranstaltninger (gravning af skyttegrave, etablering af vejspærringer, afbrydning af broer) udeblev imidlertid, skønt meldinger allerede før middag var gået direkte til den øverstbefalende i Jylland og til København.

Da mørket faldt på blev vi klar over, at en grænseoverskridelse i hvert fald ikke ville ske før ved dag gry, og vi gik derfor fuldt påklædt med udrustning ved hånden til ro for at få nogle timers søvn (for mandskabet) til morgendagens begivenheder.

Gennem telefon stod lejren i direkte forbindelse med grænsegendarmeriet ved Krusaaovergangen, og en motorpatrouille var fremsendt til korsvejen ved Krusaa for det tilfælde, at telefonforbindelsen skulle svigte.

Det var en dejlig stjerneklar nat, men en ejendommelig følelse at ligge der med sine styrker kun ca. 12 km. fra fjenden, og man harmedes over, at man ikke måtte træffe bedre sikkerhedsforanstaltninger.

Kl. 4.20 alarmeredes lejren gennem en telefonopringning fra grænsegendarmeriet ved Krusaa. Meldingen lød således: Nu er de her.

Vi var overrumplede. Den til korsvejen udsendte Patrouille blev ligeledes overrumplet og taget til fange – dens placering var ganske sikkert angivet af vore egne hjemmetyskere, der også i andre tilfælde gav de tyske tropper oplysninger om vores stillinger.

Lejren blev imidlertid alarmeret, og i ro og orden rykkede styrkerne på motorcykler og almindelige cykler ud til deres stillinger. I løbet af 10 minutter var lejren rømmet, tilbage blev arbejdsoldater og de civile beboere.

Jeg rykkede med mit kompagni, ca. 100 mand, fra Søgaard Kl. 4.30 over Klipleve – Tinglev for at besætte vejkrydsene ved Bredevad og Korskro. Det var en strækning på 25-30 kilometer, så

der var ikke megen udsigt til at nå stillingerne før fjenden. Det gjaldt om snarest muligt at komme bort fra Søgaard og hovedvejen, så jeg gav uden nærmere instruktion ordre til afmarch mod vest. Ved Kliplev samlede jeg styrken og gav en kort instruktion om, at tyskerne var rykket over grænsen, og at det nu var vor opgave med vore svage styrker at søge at standse fjenden og vise, at vi som vore forfædre før os ikke uden kraftig modstand ville rømme grænselandet.

Jeg spurgte derpå mandskabet, som jeg plejede, om alle havde forstået, hvad det drejede sig om, og fik et klart og tydeligt: Javel Hr. Kaptajn, til svar.

Vi fortsatte derefter marchen mod vest, idet jeg sikrede min kolonne i fronten og bagud mod fjendtlige panservogne, som vi jo kunne vente når som helst.

Indtil Tinglev gik marchen hurtigt og uden forsinkelser, men fra Tinglev, som vi nåede klokken cirka 5, måtte kompagniet ustandseligt søge i flyverskjul for de tyske flyvemaskiner, som i meget lav højde strøg henover vejene, og først klokken 6.30 nåede vi Bredevad – uden at være blevet beskudt.

Her gik 2 delinger med en maskinkanon i stilling i den sydvestlige udkant af byen med front mod Bylderup, medens resten af styrken, 1 deling under løjtnant Lützen fortsatte marchen over Rabsted mod Kors kro.

Klokken cirka 6.30, førend de forskellige styrker var nået ud til deres pladser – forstærkning af stillingen ved gravning af skyttegrave eller etablering af vejspærringer blev der overhovedet ikke tid til – kom en fjendtlig panservognsdeling med 4 panservogne, 1 tempovogn (pansret lastvogn til transport af mandskab) og nogle motorcykler til syne ved vejsvinget ca. 300 meter sydvest for Bredevad skole. Vognene holdt stille, og der vistes et signal med et hvidt flag fra forreste vogn, samtidig med at nogle skytter fra tempovognen eller motorcyklerne gik i stilling nord for vejen.

Da jeg mente, at der kunne være en mulighed for, at den fjendtlige styrke ønskede at forhandle, trådte jeg midt ud på vejen og gjorde tegn til holdt. Samtidig gav jeg kanonskytten, der lå lige ved vejen, ordre til, hvis de ikke standsede, at skyde med rigtigt og nøjagtigt sigte. Skytten tog sigtet, satte fingeren foran aftrækkeren og meldte roligt: Jeg er klar!

De fjendtlige panservogne kørte frem.

Varselsskuddet faldt, og da fjenden ikke standsede, åbnedes ilden, og jeg søgte i dækning sammen med mandskabet.

Vi lå meget udsat, til dels i skjul bag et tyndt hegn, men ganske uden dækning af nogen art. Den forreste panservogn blev straks ramt, det viste sig senere, at føreren blev dræbt på stedet. Vognen blev kørt ud til siden i dækning bag nogle huse og angrebet gik i stå, idet de andre vogne holdt sig tilbage og åbnede ilden med deres maskingeværer, ligesom de skytter, der var gået i stilling over for os, åbnede ilden.

Det var meget vanskeligt at opdage, hvor de fjendtlige skytter lå, og det varede nogen tid, førend det gik op for vore folk, at de var under beskydning. Da de efterhånden så virkning af ilden bl.a. på træerne og de første faldne og sårede, var de imidlertid lige så rolige og sikre som under en almindelig øvelse.

Da vi lå så udsat, faldt ret hurtigt et par mand. Den første var skytten ved rekylgeværet ved min side, som fik et skud gennem hovedet og sank sammen med et suk. Jeg beordrede sidemanden til at tage geværet, og han adlød uden tøven eller usikkerhed.

Det var i det hele taget en stor glæde under fægtningen at se den gode disciplin og koldblodighed, der blev udvist af såvel befalingsmænd som mandskab.

Panservognene rykkede derpå igen frem til angreb med fuld fart. De to forreste vogne blev ramt af vor udmærkede maskinkanon og sattes ud af funktion, og den sidste vogn trak sig

tilbage og forsvandt i retning af Bylderup. Under denne kamp, hvor vi foruden ilden fra panservognene og skytterne fra jorden tillige blev beskudt af fjendtlige flyvere, blev hele besætningen ved maskinkanonen gjort ukampdygtig.

Angrebet var imidlertid afslået, og jeg besluttede at gå tilbage med hele min styrke til Rødekro. Jeg sendte pr. motorordonnans ordre derom til Løjtnant Lützen, der ikke var nået længere end til Rabsted og lod telefonere til Bylderup og Tønder efter lægehjælp til de faldne og sårede.

Klokken var da ca. 7.30, og på dette tidspunkt rykkede en stor motorkolonne, der viste sig at være en hel division, fra Tinglev mod Bredvad og afskar os tilbagetoget. Da al modstand nu var håbløs, overgav jeg mig med min styrke, der samledes til Bredevad kro, hvor den blev afvæbnet og sat under bevogtning.

Jeg nåede lige at give kromanden ordre til at sørge for kaffe til mandskabet, inden jeg selv blev taget til fange af en tysk Kaptajn, der yderst forbavset spurgte, om det var med vor Regerings ordre, da der var forhandlet om besættelsen mellem den danske og den tyske Regering, og at der var givet fri indmarch for de tyske tropper. Både han og andre tyske officerer, jeg traf, optrådte uhyre korrekt og beklagede, at vi havde måttet kæmpe mod hinanden. Vi danske officerer fik tilladelse til at beholde vores våben, medens mandskabet og de øvrige befalingsmænd blev bevogtet under maskingeværer det meste af dagen.

Den korte fægtning, der i det hele kun havde varet en times tid, havde forårsaget 2 døde og 6 sårede på tysk side. Såvel befalingsmænd som mandskab udviste som nævnt under hele kampen en god soldatermæssig optræden. Som før havde den danske soldat vist, at han duede, når det kom til stykket.

Ordonnanser løb til og fra ildlinjen, og mandskabet bag ildlinjen forsøgte, medens projektilerne peb dem om ørene, at bygge en primitiv vejspærring. Særligt vil jeg fremhæve en Korporal og en Sergent, som da mandskabet ved maskinkanonen blev gjort ukampdygtig, sprang til og overtog betjeningen, indtil de selv blev sårede. En enkelt mand, der fik et let sår, fik tillige et nervechok, da panservognene kom buldrende frem mod os men ellers optrådte hver mand i geledet, som han skulle og havde lært på Eksercerpladsen.

Det var et såre alvorligt øjeblik, da jeg under så ugunstige forhold måtte åbne ilden og derefter afgøre, hvor meget og hvor mange af os, der skulle ofres for vort land. Håbløst så det ud, og eftertiden måtte afgøre, om ofret var forgæves.

Det var for mig et øjeblik, jeg ikke vil glemme. Nu skete det, jeg i flere år havde ventet – og frygtet på grund af vort manglende beredskab. Men da jeg havde givet ordre til at åbne ilden, var det mig en stor tilfredsstillelse at føle, at man ikke havde svigtet og endnu mere det, at man havde sit mandskab med sig også under disse forhold. – Det var jo for os alle vor manddomsprøve, vi blev stillet overfor, og alle bestod prøven.

En af de danske beboere på egnen hørte nogle tyske officerers omtale af vore soldater og den modstand, vi havde ydet.

Om soldaterne havde en af dem sagt: "Schneidige sind die Dänen nicht, frech sind sie aber, und schiessen können sie."

Og en anden, der havde været med under det polske felttog, erklærede, at hvis Polakkerne havde mødt den tyske hær med de maskinkanoner, vi brugte, var det ikke lykkedes at tage Polen på 18 dage.

For beboerne på egnen var det helt ubegribeligt. De anede intet. Da de første flyvere viste sig om morgenen, var der mange, der troede, at det var engelske maskiner, og da de hørte skydningen, troede de, at det var almindelige øvelser. Det daglige liv gik sin gang, og jeg måtte drive både voksne og børn væk fra vejen under kampen, ligesom jeg måtte oplyse

forbipasserende køretøjer om, at det var højeste alvor og ikke løst krudt, der blev skudt med. At ingen civile kom noget til under denne begivenhed, var et under.

Chefen for den tyske division, der kom fra Tinglev og afskar os tilbagetoget, en meget tiltalende oberst, af den gamle preussiske militærtype med monocle, kom efter at have set på de ødelagte panservogne hen og hilste på mig. Han udtrykte ligeledes sin beklagelse af, at vi havde kæmpet og spurgte, om jeg havde flere styrker under min kommando. Da jeg bekræftede dette, spurgte han, om jeg ønskede, at de skulle fortsætte kampen, eller om jeg ville følge med og søge at standse yderligere blodsudgydelse.

Da jeg vidste, at den deling, som jeg under løjtnant Lützen havde sendt mod Rabsted, ikke kunne have nået at komme i stilling som den skulle og derfor kunne risikere at blive overrasket bagfra og derved lide svære tab, erklærede jeg mig villig til at følge med den tyske kolonne. Jeg fik en af mine egne motorcykler og en ordonnans med mig og kørte lige foran generalens vogn frem ad vejen mod Rabsted. Vi traf imidlertid ikke den omtalte styrke der, idet den i tide havde reddet sig tilbage til Hellevad og således ikke kom til at deltage i fægtning. Den havde for øvrigt i Rabsted taget et par tyske motorcyklister til fange – de eneste fanger, der blev taget af de danske tropper den morgen. Det var et par pæne veldisciplinerede soldater, der var meget taknemlige over den behandling, der blev givet dem i dagens løb.

Jeg kørte efter ordre videre med den tyske kolonne over Løgumkloster – Gram til Foldingbro. Da farten til tider gik op til 100-110 km i timen var det ikke særligt morsomt at sidde på en åben motorcykle, men jeg fik da også tilbudt en plads i en af divisionsstabens vogne, hvor jeg blev underholdt af en overordentlig sympatisk major af reserven, i det civile liv dr. phil. Johansen fra Frankfurt. Han var sønderjyde, født i Flensborg og talte nogenlunde dansk. Han havde været med i sidste krig og talte med stor varme om sine dansksindede kammerater fra dengang. Han var meget velorienteret med hensyn til vort grænsespørgsmål og erklærede på min forespørgsel, at denne besættelse af Danmark sikkert kun havde militær og strategisk betydning. Han mente bestemt, at der intet politisk lå bagved og håbede, at der ikke blev ændret noget ved denne grænse, som han anså for retfærdig trukket i 1920.

Ved Rabsted og Løgumkloster var flere af vore hjemmetyskere mødt op med oprakte hænder og enkelte hagekorsflag, men det lod ikke til at interessere de tyske soldater, der kom helt nede fra Sydtyskland og sikkert ikke kendte noget til, at her fandtes et mindretal. Her som andre steder, hvor ivrige medlemmer af det tyske mindretal viste deres begejstring, blev de nærmest afvist af de tyske befalingsmænd, der betragtede dem som landsforrædere.

Ved Foldingsbro standsede kolonnen for at søge forbindelse med de styrker, der gik over Kolding og Ribe, og her fik chefen underretning om, at den danske regering havde opgivet al modstand mod den tyske invasion og, at alle fanger straks skulle løslades. Et fredeligt forhold mellem de danske og de tyske tropper med gensidig hilsepligt skulle etableres som mellem afdelinger af egen hær.

Efter kampen ved Bredevad var fremrykningen sket med nogen varsomhed, idet tyskerne troede, at der fandtes flere stillinger længere nordpå. Jeg blev gentagne gange spurgt om, hvor anden linje lå og, hvor store vore styrker i grænselandet egentlig var. Jeg svarede naturligvis ikke på disse spørgsmål, men var noget overrasket over, at tyskerne ikke var bedre underrettet, end at de troede, at der lå i alt ca. 6-7000 mand i Sønderjylland, deraf ca. 5000 mand (et regiment fra Fyn) omkring Søgaard og Tinglev. Endvidere mente de, at Jydske Division lå bagved med endnu større styrker nord for Kongeåen.

Ved Foldingbro blev jeg, som nævnt, frigivet og ved afskeden med divisionschefen spurgte han mig, om hvordan det egentlig forholdt sig med de 500 mand ved Søgaard, om det ikke var rigtigt. Nu syntes jeg ikke længere, det var nødvendigt at skjule sandheden og sagde, at han

godt kunne trække et nul fra. Da så han helt forbløffet på mig og sagde: De vil dog vel ikke fortælle mig, at de kun har haft én linje og dog gjort den modstand, hvorpå han trykkede min hånd og sagde: De har i sandhed gjort deres pligt.

Kolonnen rykkede derefter videre nordpå mod Viborg. Jeg ventede lidt for at se de forskellige afdelinger, skyts og train passere den gamle Kongeågrænse. Det var, hvor sørgeligt det end var at tænke på, et for en soldat imponerende syn at se den præcision og fart, hvormed denne division i fremmed land, ad ukendte veje rykkede frem. Dagen før var disse tropper rykket fra egnen omkr. Frankfurt, 24 timer havde de været på march og var stadig lige friske.

Jeg måtte imidlertid tilbage og se, hvorledes det gik med mit kompagni og kørte over Askov for lige at hilse på mor og de to søstre, der lod til at være glade for at se mig. Derfra tog jeg over Haderslev, hvor kasernen allerede var besat af de tyske tropper, til Aabenraa, hvor jeg fik at vide, at Søgaard ikke var besat, og at mit kompagni endnu lå ved Bredevad med en styrke i Hellevad. Denne styrke under løjtnant Lützens kommando havde haft en hyggelig og rolig dag. Løjtnanten havde om morgenen fået min ordre om at gå tilbage mod Rødekro, men var standset i Hellevad og havde derfra gennem telefonen fået oplysning om den tyske fremrykning over Aabenraa og mente derfor, at han ligeså godt kunne blive, hvor han var til nærmere ordre. Beboerne i Hellevad havde bispist mandskabet, og hele styrken sad netop og drak kaffe på hotel Kløver Es i stor fredsommelighed sammen med de to tyske fanger, da jeg kom ved 3-tiden. Jeg sendte styrken tilbage til Søgaard og tog de to fanger med til Bredevad, hvor jeg fandt min egen styrke, som jeg havde forladt den om morgenen, afvæbnet og under skarp bevogtning af en tysk styrke, der åbenbart ikke havde nogen forbindelse med egne tropper, idet føreren, en Feldwebel, ikke vidste, at fjendtlighederne var indstillede.

På grund af de ødelagte panservogne, der endnu lå i grøften, anså tyskerne åbenbart vore skikkelige fynboer for at være nogle farlige individer. De havde hverken fået vådt eller tørt i løbet af dagen og troede, at de skulle føres sydpå i fangenskab. Med nogen besvær fik jeg dem frigivet og sendte også dem tilbage til Søgaard, medens jeg selv gik i lag med at ordne det formelle vedrørende de faldne med sognefoged og politi. I et gæsteværelse i kroen lå en af vore faldne side om side med en af de faldne tyske i en stor dobbeltseng. Jeg knælede ned og bad en bøn for dem begge og ordnede det således, at vi tog vor kammerat med til Søgaard, medens tyskerne begravede deres faldne på Bylderup kirkegård, hvor jeg et par dage senere nedlagde en krans fra mit kompagni på hans grav.

I krostuen sad et par tyske soldater, der havde fået lidt rigeligt at drikke, sammen med nogle hjemmetyskere, der var temmelig udfordrende, som det var tilfældet så mange andre steder den dag. De tyske soldater hilste ikke, og jeg gik da hen og tog den ene i skulderen og spurgte ham, om han ikke som soldat havde lært militær optræden og fortalte ham, at han netop i et fremmed land burde vise en god opførsel. Det var tydeligt nok, at jeg traf det rette, for han for op med hænderne til buksesømmen, det samme gjorde hans kammerat, og vore egne tyskere blev betydelig tamme i deres opførsel.

På vejen tilbage til Bredevad havde jeg i Rabsted beordret en tysker til at stryge det hagekors, han havde hejst om morgenen, da han troede, at landet var blevet tysk. Han forsøgte at protestere, men jeg gjorde ham ret hurtigt forståeligt, at jeg ikke var kommet for at diskutere med ham, og flaget kom ned omgående. Han var nu mødt op sammen med nogle andre, og jeg greb nu lejligheden, medens de tyske tropper samledes for at drage bort, til at fortælle dem, at vi var her endnu, og at der ikke var sket nogen forandring i det daglige liv her i grænselandet.

Først kl. ca. 21 nåede jeg tilbage til Søgaard efter en lang og begivenhedsrig dag. Her fik jeg oplysning om, hvorledes det var gået styrkerne af de andre kompagnier omkring Søgaard og Tinglev og, hvor mange faldne vi havde mistet under kampen om morgenen. Det var i alt 11 døde og ca. 20 sårede. I betragtning af de primitive forhold, hvorunder vi havde kæmpet, var det et under, at ikke flere havde mistet livet, i officersmessen på Søgaard manglede kun en løjtnant, der lå såret på hospitalet i Sønderborg. Vi sad længe og talte om dagen og dens betydning for vort lands fremtid og gik derefter til ro, medens tyske tropper natten igennem marcherede nordpå forbi lejren.

Kl. 22.00, da mandskabet skulle i seng, kom en af mine folk, en motorordonnans, som jeg om morgenen havde sendt af sted med en melding til bataillon, og som ikke havde nået at komme tilbage til kompagniet – han var blevet ved bataillon og kom tilbage til Søgaard allerede kl. 14.00. Han var en sindig vendelbo, og han kom nu og meldte mig, at han ikke var død. Jeg ønskede ham tillykke dermed og sagde, at det burde han skrive hjem om.

Publiceret i Berlingske den 8. april 2015:

<http://www.b.dk/nationalt/nu-skete-det-jeg-i-flere-aar-havde-ventet-og-frygtet-paa-grund-af-vort-manglende->